

Samorząd terytorialny

Co to jest samorząd?

- Samodzielne kierowanie swoimi sprawami

Samorząd w strukturze państwa oznacza powierzenie przez państwo realizacji różnego rodzaju zadań z zakresu administracji publicznej (czasem również sądowniczej) zrzeczeniom osób, których dotyczą skutki wykonywania tych zadań.

Rodzaje samorządu

- **Terytorialny** – organizacją mieszkańców jakiegoś obszaru mających wspólne interesy i potrzeby.
- **Nieterytoryalny** (specjalny) – zaliczamy tutaj m.in. samorzady zawodowe (np. lekarski, adwokacki), gospodarcze (np. izby gospodarcze w Niemczech), religijne (np. żydowska gmina wyznaniowa)

Gmina, powiat, województwo

- Mieszkańcy każdej gminy, a także powiatu i województwa tworzą wspólnotę samorządową.
- O przynależności do każdej z nich decyduje miejsce zamieszkania.
- Przykładowo mieszkańcy Kielc mogą decydować zarówno w sprawie swojej gminy, jak i powiatu kieleckiego, a także województwa świętokrzyskiego.

Powrót do idei samorządności

- Gminy, powiaty i województwa to podstawowe jednostki podziału terytorialnego państwa.
- Taki trójstopniowy podział został wprowadzony w Polsce po 1989 r.

SAMORZĄD TERYTORIALNY W POLSCE

Od 1 stycznia 1999 r. obowiązuje w Polsce trójszczeblowa struktura samorządu terytorialnego:

- samorząd gminy
- samorząd powiatowy
- samorząd województwa

- Powołanie w 1990 r. gmin (jest ich obecnie 2478) oznaczało niezależne i samodzielne decydowanie mieszkańców o sprawach swojej społeczności.

- Dalsze etapy reformy ustrojowej objęły wprowadzenie w 1998 r. na mapę Polski powiatów (obecnie jest 314 powiatów ziemskich i 65 grodzkich)²⁶.
- W tym samym roku zamiast 49 małych województw utworzono 16 dużych.

Podział administracyjny Polski

Reforma administracyjna, która weszła w życie 1 stycznia 1999, ustanowiła 16 nowych województw.

Województwo świętokrzyskie – 16 powiatów

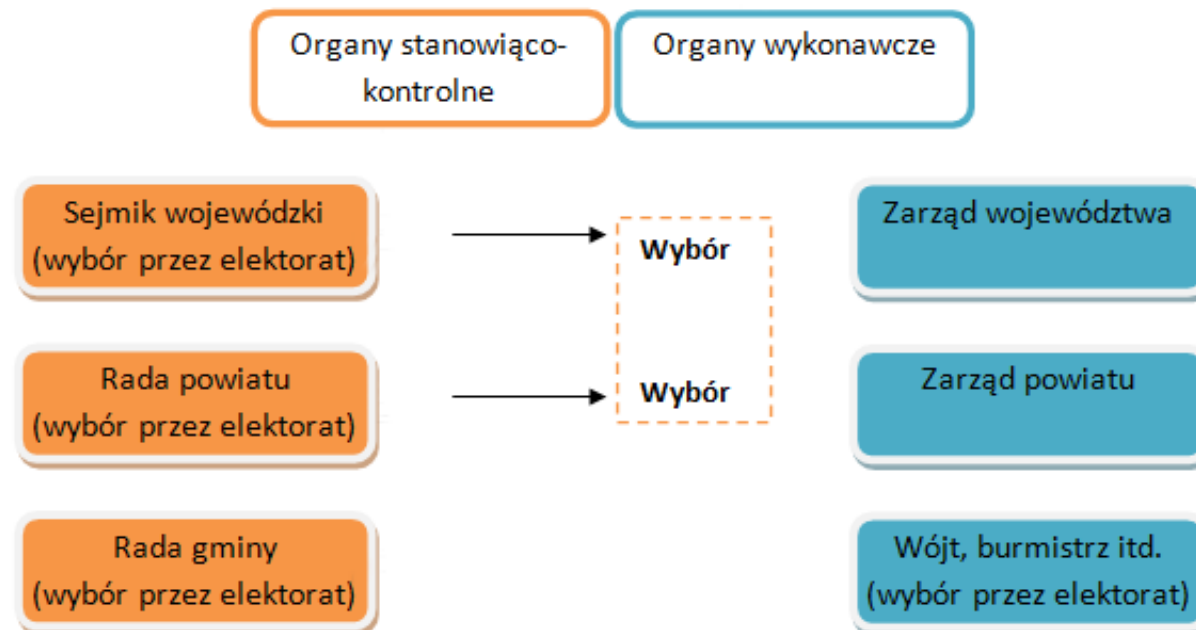

Powiat Kielecki

Trzy wspólnoty

- Do gminy, na terenie której mieszkamy, zwracamy się o wydanie np. dowodu osobistego czy sporządzenie odpisu aktu urodzenia.
- W powiecie uzyskamy z kolei pozwolenie na budowę domu, zalegalizujemy działalność uczniowskiego klubu sportowego, tutaj też będziemy szukać ofert pracy (w powiatowym urzędzie pracy).
- Najmniej spraw – np. wydanie paszportu – będziemy załatwiać w województwie.

Zakres zadań samorządu

- Obecnie zakres zadań, za które odpowiedzialne są lokalne władze, jest bardzo szeroki.
- To one troszczą się o biednych, opiekę zdrowotną, decydują o tym, gdzie zbudować drogę, jaki rodzaj edukacji zapewnić uczniom, organizują transport zbiorowy, dbają o ochronę środowiska i bezpieczeństwo mieszkańców.
- Dzisiaj trudno sobie wyobrazić, aby za budowę hali sportowej, wodociągów, utrzymanie parków, gaszenie pożarów odpowiadali wszyscy mieszkańcy gminy, a tym bardziej powiatu czy województwa.

Władze samorządowe

- Do podejmowania decyzji dotyczących spraw ogółu potrzebne są odpowiednie władze. O ich wyborze decydują mieszkańcy w wyborach samorządowych.
- Osoby, które zostały wybrane do piastowania funkcji publicznych, przed przystąpieniem do sprawowania swojego mandatu składają ślubowanie, że będą pracować dla dobra i pomyślności swojej gminy oraz będą reprezentować ją i troszczyć się o jej interesy.

Władze gminy

- **RADA GMINY** - organ stanowiący prawo, powoływana w drodze wyborów przez ogół mieszkańców, oraz
- **WÓJT** - instytucja wykonawcza postanowienia rady, wybierany w wyborach powszechnych przez mieszkańców, jemu podlega urząd gminy i jego pracownicy powołani w celu sprawnego wykonywania uchwał gminy

Rada gminy

- Rada gminy określana jest w ustawie jako organ:
  - stanowiący, ponieważ decyduje o sprawach gminy
  - kontrolny, bo kontroluje inne organy samorządowe (burmistrza, wójta)
- Do kompetencji rady należą wszystkie sprawy pozostające w zakresie działania gminy, o ile ustawa nie przekáže ich wyraźnie do kompetencji innych organów gminy

Jak pracuje rada?

- Na czele rady stoi **przewodniczący** wybierany z jej składu w wyborach tajnych. Tak samo rada wybiera wiceprzewodniczących
- **Rada pracuje w trakcie sesji** zwoływanych przez przewodniczącego. Sesje zwyczajne (nie rzadziej niż raz na kwartał) + sesje nadzwyczajne.

- Rada gminy może powoływać **komisje** stałe (działające przez całą kadencję) lub doraźne (dla rozwiązania określonego problemu czy przygotowania konkretnej uchwały).
- Komisje pozwalają radzie na bardziej efektywne działanie
- Poprzez możliwość udziału w jej obradach mieszkańców (bez prawa głosu) stwarzają też okazję do poszerzenia społecznej kontroli nad działalnością rady oraz wpływania na kierunki jej działania

POWIAT – 308 powiatów i 65 miast na prawach powiatu

- jest jednostką podziału terytorialnego obejmującą swym zasięgiem obszar kilku gmin.
- **powiat ma się zajmować tym, co przekracza możliwości jednej gminy.** Zadaniem powiatu jako części lokalnego segmentu samorządu terytorialnego jest wykonywanie tych zadań i kompetencji, które ze względu na swój rozmiar i charakter nie mogą być samodzielnie wykonywane przez gminy
- władze powiatu:
  - **Rada powiatu** (wybierają ją dorośli mieszkańcy powiatu)
  - **Zarząd powiatu** (powoływany przez radę powiatu)
  - **Przewodniczącym zarządu jest starosta** a w miastach na prawach powiatu prezydent

WOJEWÓDZTWO

- regionalna wspólnota samorządowa utworzona z mocy prawa przez wszystkich mieszkańców województwa,
- największa jednostka zasadniczego podziału terytorialnego kraju w celu wykonywania administracji publicznej
- Misją samorządu województwa jest rozwój cywilizacyjny regionu
- władze województwa (jako j.s.t):
  - **sejmik województwa** (wybierają ją dorośli mieszkańcy województwa)
  - **Zarząd województwa** (powoływany przez sejmik wojewódzki)
  - **Przewodniczącym zarządu jest marszałek**

Zasada subsydiarności - pomocniczości

- **Zasada pomocniczości (subsidiarności)** - Zgodnie z tą zasadą nie należy jednostce większej w tym wypadku państwu powierzać zadań, które równie dobrze może wykonać jednostka mniejsza – sami obywatela, gmina, powiat, województwo.

- Taki sposób wykonywania części zadań publicznych pozwala władzy sprawniej zarządzać państwem, a mieszkańcom bardziej wpływać na lokalne sprawy.
- Zasada pomocniczości oznacza, że władze publiczne powinny się zajmować tylko tymi sprawami, z którymi nie mogą sobie poradzić sami obywatele oraz ich spontanicznie tworzone wspólnoty (rodzina, grupy sąsiedzkie, stowarzyszenia, kluby itp.).
- Natomiast wśród władz publicznych każdą sprawą powinna się zajmować jednostka najbliższa obywatelom.

W Polsce jest to gmina, która odpowiada za większość spraw społeczności lokalnej.

Kto jest za co odpowiedzialny...

- Gmina:
  - Oświata na poziomie podstawowym
  - Ochrona zdrowia na poziomie podstawowym
  - Ochrona przeciwpożarowa
  - Oświetlenie ulic
- Powiat

- Szkoły średnie
- Szpitale
- Zwalczanie bezrobocia i wypłacanie zasiłków dla bezrobotnych
- Drogi powiatowe
  - Województwo
- Rozwój regionu i działania promocyjne
- Zarządzanie kryzysowe (np. przeciwpowodziowe)
- Dystrybucja środków publicznych

Zadania Gminy

Czyli co obywatel od władz gminy może wymagać i rościć sobie prawo...

Bezpieczeństwo

1. Bezpieczeństwo w miejscach publicznych
2. Bezpieczeństwo na drogach w pobliżu placówek oświatowych
3. Współpraca z policją

- 4.Reagowanie kryzysowe
- 5.Ochrona przeciwpożarowa
- 6.Straż gminna i miejska
- 7.Działania prewencyjne

Infrastruktura techniczna

- 1.Dostęp do sieci wodociągowej
- 2.Dostęp do sieci kanalizacyjnej lub przydomowych oczyszczalni ścieków
- 3.Planowe prowadzenie gospodarki wodno-ściekowej
- 4.Postępowanie w przypadku awarii sieci wodno-kanalizacyjnej lub remontu odcinka takiej sieci
- 5.Dostęp do sieci gazu ziemnego
- 6.Dostawa energii elektrycznej
- 7./nfrastruktura drogowa
- 8.Rozwój sieci dróg
- 9.Planowanie przestrzenne

Kultura, sport i rekreacja

- 1.Księgozbiór bibliotek publicznych
- 2.Dostęp do placówek bibliotecznych
- 3.Organizacja imprez przez instytucje gminne
- 4.Organizacja zajęć kulturalno-oświatowych
- 5.Oferta zajęć sportowych dla młodzieży
- 6.Promocja turystyki
- 7.Promocja zabytków i atrakcji turystycznych
- 8.Imprezy sportowe
- 9.Sekcje w klubach sportowych
- 10.Informowanie o ofercie kulturalno-oświatowej i rekreacyjno-sportowej

Ochrona środowiska

- 1.Wywóz odpadów komunalnych
- 2.Zbiorniki bezodpływowe (szamba)

3.Wywóz nieczystości ciekłych (z szamb)

4.Przydomowe oczyszczalnie ścieków

5.Prowadzenie kontroli przestrzegania przez mieszkańców obowiązku pozbywania się odpadów komunalnych

6.egzekucja obowiązku wywozu odpadów komunalnych i nieczystości ciekłych w sposób zgodny z prawem

7.Działalność edukacyjna

Ochrona zdrowia

1.Dostęp do publicznej służby zdrowia

2.Pomoc pielęgniarska

3.Wizyty domowe i dostęp do lekarza poza godzinami przyjęć

4.w ZOZ

5.Wyposażenie ZOZ w sprzęt

6.Stan infrastruktury ZOZ

7.Sieć aptek na terenie gminy

- 8.Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych
- 9.Działania profilaktyczne w szkołach
- 10.Sprzedaż alkoholu na terenie gminy

Oświata

- 1.Dostępność przedszkoli
- 2.Wyniki egzaminów
- 3.Dostępność zajęć pozalekcyjnych
- 4.Wzbogacanie oferty edukacyjnej szkół
- 5.Dostępność informacji o ofercie edukacyjnej szkół
- 6.Programy nauczania a potrzeby rynku pracy
- 7.Kompetencje nauczycieli
- 8.Polityka oświatowa gminy
- 9.Koszty utrzymania szkół
- 10.Stan infrastruktury oświatowej
- 11.Wyposażenie szkół w pomoce dydaktyczne
- 12.Wspieranie programów stypendialnych

Pomoc społeczna

- 1.liczba pracowników gminnego ośrodka pomocy społecznej
- 2.Infrastruktura lokalowa ośrodka pomocy społecznej
- 3.Bariery architektoniczne na terenie gminy
- 4.Domy pomocy społecznej i środowiskowe domy samopomocy
- 5.Współpraca z partnerami społecznymi
- 6.Strategia rozwiązywania problemów społecznych
- 7.Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
- 8.Zakres działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej

Wspieranie przedsiębiorczości

- 1.Rejestracja działalności gospodarczej
- 2.Organizacje wspierające przedsiębiorczość na terenie gminy

3. Finansowe formy wspierania przedsiębiorczości przez gminę
4. Promowanie inwestycji
5. Wspieranie przedsiębiorczości poprzez działania promocyjne i informacyjne
6. Informacje na temat możliwości inwestowania na terenie gminy
7. Współpraca władz gminy z przedsiębiorcami
8. Przeciwdziałanie bezrobociu
9. Lokalne porozumienia na rzecz zatrudnienia

Wygląd Gminy

1. Stan dróg gminnych
2. Utrzymanie dróg gminnych
3. Stan chodników w miejscowości gminnej
4. Oświetlenie dróg

5. Ścieżki rowerowe
6. Stan budynku urzędu gminy
7. Stan gminnych budynków publicznych
8. Utrzymanie terenów zielonych
9. Place zabaw dla dzieci
10. Czystość miejsc publicznych

Zarządzanie gminą

1. Strategia rozwoju gminy
2. Plan inwestycyjny gminy
3. Dostępność informacji na temat budżetu gminy
4. Pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych przez gminę
5. Obsługa klientów w urzędzie gminy
6. Oznakowanie urzędu
7. Polityka informacyjna urzędu
8. Informacje na temat posiedzeń rady gminy

9.Kodeks etyczny urzędników

10.Kwalifikacje i ocena pracy urzędników

11.Współpraca urzędu z organizacjami pozarządowymi

Zadania Powiatu

Czyli co obywatel może wymagać od władz powiatowych ...

Powiat

- Odpowiada za realizację zadań ponadgminnych.
- Zwykle są to zadania bardziej skomplikowane, których realizacja przekracza możliwości gospodarcze, finansowe i społeczne gmin.

Bezpieczeństwo publiczne

1.Zachowanie bezpieczeństwa zbiorowego na terenie powiatu

2.Państwowa Straż Pożarna

3.Powiatowy Inspektorat Weterynarii

4. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego

Jakie sprawy „załatwiamy” w starostwie?

1. Rejestracja bezrobotnego (PUP)
2. Rejestracja pojazdów, wyrejestrowanie, pojazdu
3. Wydawanie pozwoleń na budowę lub rozbiórkę budynku
4. Wydawanie kart wędkarskich
5. Zezwolenie na założenie prywatnej linii autobusowej
6. Wpis do ewidencji uczniowskich klubów sportowych
7. Przyjmowanie wniosków i wydawanie dokumentów paszportowych dla osób małoletnich
8. Wydawanie kart parkingowych dla osób niepełnosprawnych
9. Rejestracja pojazdów
10. Wydawanie międzynarodowych praw jazdy

Oświata i kultura

1. Szkoły zawodowe, technika, licea ogólnokształcące

- 2.Szkoły podstawowe specjalne
- 3.Poradnie psychologiczno--pedagogiczne
- 4.Programy stypendialne dla uczniów
- 5.Biblioteki i muzea powiatowe
- 6.Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w powiecie

Za co jeszcze odpowiedzialne są władze powiatowe?

- 1.Drogi powiatowe
- 2.Transport międzygminny
- 3.Zwalczanie klęsk żywiołowych na terenie powiatu lub kilku gmin (powiatowe centra zarządzania kryzysowego)
- 4.Szpitale ogólne (rejonowe)
- 5.Domy pomocy społecznej
- 6.Rodzinne domy dziecka
- 7.Poradnie psychologiczno-pedagogiczne

8.Powiatowe centra pomocy rodzinie

9.Specjalistyczne poradnie rodzinne

10.Wspieranie działalności szkolnych i międzyszkolnych klubów sportowych

11.Powiatowe urzędy pracy

Zadania województwa

Czyli co obywatel może wymagać od władz wojewódzkich - Starosty ...

Województwo

- Odpowiada za rozwój gospodarczy, społeczny, kulturowy, naukowo-badawczy całego regionu oraz zarządzanie funduszami europejskimi.
- Ważnym zadaniem władz regionalnych jest podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa.

Zadania województwa 1

1. Wydawanie paszportów
2. Drogi wojewódzkie, autostrady
3. Plany regionalne
4. Ośrodki doskonalenia nauczycieli
5. Szkoły wyższe
6. Programy stypendialne dla uczniów
7. Zarządzanie kryzysowe
8. Szpitale specjalistyczne
9. Wojewódzkie przychodnie specjalistyczne (np. chorób płuc)
10. Wojewódzkie Urzędy Pracy

Zadania województwa 2

1. Załatwianie spraw związanych z obywatelstwem oraz pobytem cudzoziemców
2. Zmiana przeznaczenia gruntów rolnych
3. Egzamininy dla kandydatów na pilotów wycieczek i przewodników turystycznych
4. Kategoryzacja bazy hotelarskiej

5. Zezwolenie na zatrudnienie cudzoziemca

6. Muzea, biblioteki i teatry o znaczeniu regionalnym

7. Opery, operetki

Finansowanie samorządu

- Samorząd terytorialny stanowi element sektora publicznego, a jednostki samorządu terytorialnego zaliczone są do sektora finansów publicznych
- Podstawą samodzielnej polityki finansowej gmin są ich budżety.
- Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest uchwalany w formie uchwały budżetowej na rok budżetowy i stanowi roczny plan dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki

Budżet Gminy

- Przygotowanie projektu uchwały budżetowej wraz z objaśnieniami, a także inicjatywa w sprawie jej zmiany należą do wyłącznej kompetencji organu wykonawczego jednostki samorządu terytorialnego

- Natomiast projekt uchwały przyjmuje-głosuje Rada Gminy czyli radni
- Na wójcie (zarządzie) jako organie wykonawczym jednostki samorządu terytorialnego spoczywa obowiązek wykonania budżetu

Źródła dochodów budżetu Gminy

1. Dochody podatkowe budżetu gminy to przede wszystkim wpływy z ustalonych i pobieranych na podstawie odrębnych ustaw podatków lokalnych.

– Są to podatki: rolny, leśny, od nieruchomości, od środków transportowych, od posiadania psów, od spadków i darowizn od czynności cywilnoprawnych, od działalności gospodarczej osób fizycznych - podatek płacony w formie karty podatkowej.

– Podatki lokalne zasilają wyłącznie budżety gmin. Tego typu wpływów podatkowych nie mają budżety powiatów i województw.

2. subwencja ogólna oraz

3. dotacje celowe.

Prawa obywatela

Kodeks postępowania administracyjnego

Kodeks Postępowania Administracyjnego – normuje:

- tryb załatwiania spraw w urzędzie oraz
- postępowanie w sprawie skarg i wniosków

Art. 8 kpa

„Organy administracji publicznej obowiązane są prowadzić postępowanie w taki sposób, aby pogłębiać zaufanie obywateli do organów Państwa oraz świadomość i kulturę prawną obywateli”

k.p.a - narzędzia

Są w kodeksie instrumenty, które pozwalają choć trochę wyrównać upośledzoną wobec urzędu pozycję – strony/obywatela:

- 1.Prawo do czynnego udziału w każdym stadium postępowania administracyjnego
- 2.Prawo do wyczerpującej informacji
- 3.Prawo obywatela do obiektywizmu w załatwianiu sprawy

4.Prawo do szybkiego i skutecznego załatwiania sprawy

5.Prawo do uzyskania decyzji w sprawie, a nie jakiegokolwiek odpowiedzi

6.Prawo obywatela do żądania kontroli prawidłowości poczynąń administracji

W jaki sposób możemy dowiadywać się o działaniach władz samorządowych?

Posiedzenia rady gminy

- Każdy może w nich uczestniczyć
- Można zadawać pytania, zabierać głos
- Informacja o terminach spotkań jest jawna
- W Wydziale Obsługi Rady możemy spytać o plan posiedzenia Rady
- Protokoły z posiedzeń rady są ogólnodostępne (można je przejrzeć w Wydziale Obsługi Rady)

Posiedzenia komisji rady

- Každy może w nich uczestniczyć
- Można zadawać pytania, zabierać głos
- Informacja o terminach spotkań jest jawna
- W Wydziale Obsługi Rady możemy spytać o plan posiedzenia
- Protokoły z posiedzeń Komisji są ogólnodostępne (można je przejrzeć w Wydziale Obsługi Rady)

Czytanie uchwał rady gminy

- Každy może przeczytać uchwałę – jest ona częścią prawa miejscowego
- Gdzie ją znaleźć?
- Wydziale Obsługi Rady, w Urzędzie Dzielnicy
- Na tablicy informacyjnej w urzędzie
- Możemy poprosić o umożliwienie skserowania nam uchwały

Interesowanie się pracą urzędników

- czytanie informacji na stronie www urzędu
- czytanie prasy lokalnej
- uczestniczenie w spotkaniach z mieszkańcami
- czytanie uchwały budżetowej
- zadawanie pytań, w formie pisemnej

Zadawanie pytań

- Komu?
  - Urzędnikom,
  - radnym
- Jak?
  - w formie pisemnej

–każdy może wystosować pismo z pytaniem, lub prośbą o wyjaśnienie pewnej kwestii

- odpowiedź powinna być wyczerpująca

Do zapamiętania...

*Podstawowym instrumentem walki przeciwko naruszeniom praw obywateli w postępowaniu administracyjnym jest **wiedza prawna i świadomość swoich praw.***